बार्हस्पत्यो भरद्वाजः।इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

य एक इद्धव्यश्चर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः।
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्॥ ६.०२२.०१

यः। एकः। चर्षणीनाम्- प्रजाभिः। हव्यः- साहाय्यायाहूतव्यः। तम्। इन्द्रम्- ईशानाधिदैवतम्। आभिः। गीर्भिः- वाग्भिः। अर्च- पूजय। यः। वृषभः- वृषा। वृष्ण्यावान्- वर्षकः। सत्यः। सत्वा- बली दाता वा। पुरुमायः- बहुप्रज्ञः। सहस्वान्- शक्तिमान्। पत्यते- सरति। तं स्तुहि ॥१॥

तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः।
नक्षद्दाभं ततुरि पर्वतेष्ठामद्रोघवाचं मतिभिः शविष्ठम्॥ ६.०२२.०२

नक्षद्दाभम्- अभिगन्तृशत्रुदम्भितारम्। ततुरिम्- तारकम्। पर्वतेष्ठाम्- गिरिमेघोपलक्षितजडे निहितं चिद्रूपम्। अद्रोघवाचम्- अद्रोहवाचम्। शविष्ठम्- बलिष्ठम्। तम्। नः- अस्माकम्। पूर्वे पितरः- पूर्वाचार्याः। नवग्वाः- अभिनवगतयः। सप्त- सप्तसाधनभूमिकास्थाः। विप्रासः- मेधाविनः। वाजयन्तः- बलं कुर्वन्तः। मतिभिः- धीभिः। अभि- आभिमुख्येन उपासते ॥२॥

तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नृवतः पुरुक्षोः।
यो अस्कृधोयुरजरः स्ववान्तमा भर हरिवो मादयध्यै॥ ६.०२२.०३

अस्य- एतस्य। पुरुवीरस्य- प्रभूतवीर्यसम्पन्नस्य। नृवतः- मनुष्यवतः। पुरुक्षोः- बह्वन्नस्य। रायः- धनम्। तमिन्द्रम्। ईमहे- याचामहे। हरिवः- प्राणतुरगेश्वर। मादयध्यै- तुष्ट्यर्थम्। यः। असकृधोयुः- अविच्छिन्नः। अजरः- जरारहितः। स्ववान्- स्वर्गवान्। तं रयिम्। आ भर- आहर ॥३॥

तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुम्नमिन्द्र।
कस्ते भागः किं वयो दुध्र खिद्वः पुरुहूत पुरूवसोऽसुरघ्नः॥ ६.०२२.०४

Dr. Rangaji
WEBOLIM

इन्द्र । यदि- यत् । पुरा । जरितारः- रसनिष्पादका यजमानाः । ते- तव । सुम्नम्- सुखम् । आनशुः- प्राप्नुवन् । तत् । नः- अस्मभ्यम् । वि वोचः- वद । दुध्र- दुर्धर । खिद्वः- शत्रूणां खेदयितः । कः । ते- तव । भागः- देवभागः । पुरुहूता- बहुभिः साहाय्यायाहूत । पुरूवसो- बहुसम्पत्सम्पन्न । असुरघ्नः- शत्रुप्राणापहारकस्य तव । किम् । वयः- हव्यम् ॥४ ॥

तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठामिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
तुविग्राभं तुविकूर्मिं रभोदां गातुमिषे नक्षते तुम्रमच्छ ॥ ६.०२२.०५

वज्रहस्तम्- वज्रपाणिम् । रथेष्ठाम्- रथस्थम् । इन्द्रम् । तम् । वेपी- कर्मवती । वक्वरी- गुणवक्री । गीः । नु- क्षिप्रम् । पृच्छन्ती- जिज्ञासन्ती सरति । तुविग्राभम्- बहुग्राहकम् । तुविकूर्मिं- बहुकर्माणम् । रभोदाम्- बलदम् । गातुम्- सुखम् । इषे- गच्छति । तुम्रम्- वृत्रग्लापयितारमिन्द्रम् । अच्छ- अभिलक्ष्य । नक्षते- सरति ॥५ ॥

अया ह त्यं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
अच्युता चिद्वीळिता स्वोजो रुजो वि दृळ्हा धृषता विरप्शिन् ॥ ६.०२२.०६

स्वतवः- स्वायत्तबल । अया । मायया- मायाशक्त्या । वावृधानम्- वर्धमानम् । वृत्रम् । मनोजुवा- मनोवेगेन । पर्वतेन- वज्रेण । वि रुजः- विशेषेणाभाङ्क्षीः । विरप्शिन्- महात्मन् । स्वोजः- शोभनतेजःसम्पन्न । अच्युता- च्युतिरहितानि । वीळिता- अशिथिलीकृतानि । दृळ्हा- दृढानि पुराणि बन्धनानि । धृषता- शत्रुधर्षकवज्रेण । वि रुजः- व्यभाङ्क्षीः ॥६ ॥

तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत्परितंसयध्यै ।
स नो वक्षदनिमानः सुवह्नेन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ॥ ६.०२२.०७

शविष्ठम्- बलिष्ठम् । प्रत्नम्- पुराणम् । तम्- अमुम् । वः- त्वाम् । प्रत्नवत्- पुराणवत् । परितंसयध्यै- विस्तारयितुम् । नव्यस्या- अभिनवया । धिया ध्यायामि । सः । नः- अस्मभ्यम् ।

Dr. Ranganji
WEBOLIM

अनिमानः- अप्रमेयः। सुवह्मा- शोभनवाहनः। विश्वानि- सर्वाणि। दुर्गहाणि- दुर्गाणि। अति वक्षत्- अतिवहतु ॥७॥

आ जनाय द्रुह्वणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा।
तपा वृषन्विश्वतः शोचिषा तान्ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च॥ ६.०२२.०८

द्रुह्वणे जनाय- द्रोहिणे। दिव्यानि अन्तरिक्षा पार्थिवानि- भौमान्तरिक्षनभःसम्बन्धीनि स्थानानि। दीपयः- तापय। तैरेनं तापयेति भावः। वृषन्- वर्षक। विश्वतः- सर्वतः। शोचिषा- ज्वालया। तान्- अमून्। ब्रह्मद्विषः- वेदवैदिकद्विषः। तप- तापय। क्षाम्- भूमिम्। अपश्च। शोचय- तापय। तैरेनं तापयेति भावः ॥८॥

भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंदृक्।
धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः॥ ६.०२२.०९

दिव्यस्य पार्थिवस्य जगतः- द्यावापृथिव्योः। त्वेषसंदृक्- दीप्तदर्शनः। राजा- स्वामी। भुवः- अभवः। इन्द्र। दक्षिणे हस्ते- दक्षिणबाहौ। वज्रम्। धिष्व- धर। अजुर्य- जरयितुमशक्य। विश्वाः- सर्वाः। मायाः। वि दयसे- विशेषेण बाधसे ॥९॥

आ संयतमिन्द्र णः स्वस्तिं शत्रुतूर्याय बृहतीममृध्राम्।
यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन्सुतुका नाहुषाणि॥ ६.०२२.१०

वज्रिन्- वज्रपाणे। यया। दासानि- तमोभूतानि। आर्याणि- सत्त्वप्रायाणि। वृत्रा- आवरणानि। नाहुषाणि- मनुष्यसम्बन्धीनि। सुतुका करः- सुष्ठु बाधितानि अकरोः। ताम्। इन्द्र। संयतम्- नियमसम्पन्नाम्। बृहतीम्- महतीम्। अमृध्राम्- अहिंसिताम्। स्वस्तिम्- भद्रां भावनाम्। शत्रुतूर्याय- वृत्रबाधनाय। नः- अस्मभ्यम्। आभर ॥१०॥

स नो नियुद्भिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो।
न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्र्यद्रिक्॥ ६.०२२.११

Dr. Rangani
WEBOLIM

वेधः- मेधाविन्। प्रयज्यो- प्रकर्षेण पूजक। सः- असौ त्वम्। नः- अस्मान् प्रति। विश्ववाराभिः- सर्ववरणीयैः। नियुद्भिः- प्राणतुरगैः। आ गहि- आगच्छ। याः- यानश्वान्। अदेवः। देवो वा। न। वरते- वारयति। आभिः- तैः। तूयम्- क्षिप्रम्। मद्र्यद्रिक्- मदभिमुखः। याहि- आगच्छ ॥११॥

Dr. Ranganji

WEBOLIM